

Městská část Praha 5

Odbor sociální problematiky a prevence
kriminality

**Mapování terénu MČ Praha 5 v souvislosti s výskytem
osob bez přístřeší 2018**

Zpracovala:

Bc. Kira Harváňková

sociální kurátorka pro dospělé

Obsah

Úvod	4
Vymezení území MČ Praha 5.....	5
Pojem bezdomovectví	5
Typologie bezdomovectví	5
Cíl mapování terénu a monitoringu osob bez přístřeší.....	6
Způsob sběru dat.....	7
Vyhodnocení získaných dat	7
Závěr	12
Přílohy – ilustrační fotografie z navštívených lokalit.....	13

Zkratky použité v textu:

AS – Armáda spásy

CSP – cizí státní příslušník

DHN – dávky hmotné nouze

ID – invalidní důchod

LOT – Lotyšsko

NNL – nealkoholové návykové látky

NNO – nestátní nezisková organizace

OSK – oddělení sociálních kurátorů a poradce pro cizince a národnostní menšiny

POL – Polsko

SD – starobní důchod

SK – sociální kurátor pro dospělé

SR – Slovenská republika

TSP – terénní sociální pracovník

UK – Ukrajina

Úvod

Městská část Praha 5 v červenci roku 2018 přijala ***Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a služeb souvisejících v městské části Praha 5 na období 2019–2021***. Tento plán zahrnuje 3 základní priority. Jednou ze základních priorit je „*Podpora a rozvoj služeb nedefinovaných v zák. č. 108/2006 Sb. o soc. službách*“. Jedním z opatření této priority je Zajištění monitorování pohybu a výskytu osob bez přístřeší.

Mapování terénu a monitoring osob bez přístřeší na MČ Praha 5 je tedy naplňováním tohoto opatření. Cílem této činnosti je zmapovat konkrétní lokality a počet osob bez domova, které dlouhodobě přebývají na území MČ Praha 5, zjištění jejich potřeb, dostupnosti sociálních služeb a sociální pomoci jak ze strany OSK, tak ze strany NNO. Mapování terénu proběhlo ve spolupráci s TSP AS. Součástí mapování bylo zjišťování konkrétních dat od osob bez přístřeší.

Vymezení území MČ Praha 5

Hlavní město Praha má 57 městských částí. Městská část Praha 5, se svou rozlohou 27,8 km², je územně nejrozsáhlejším obvodem mezi správními obvody Hl. m. Prahy. Nachází se na levém břehu Vltavy, v jižní části Prahy. MČ Praha 5 se rozkládá na katastrálních územích Smíchov, Košíře, Motol, Radlice, Hlubočepy a na části katastrálních území Jinonice, Malé Strany a Břevnova. Správní obvod Praha 5 je území, na kterém vykonává MČ Praha 5 určitý rozsah státní správy v přenesené působnosti. Územně spadá do této kompetence úřadu MČ Praha 5 i MČ (a zároveň katastrální území) Praha - Slivenec.

Pojem bezdomovectví

Bezdomovectví je složitým společenským problémem, jehož vznik je podmíněn různými faktory. Je to sociálně - patologický jev, který by se dal definovat jako životní situace jedince, který nemá odpovídající bydlení nebo trpí úplnou absencí bydlení. Zároveň často tento jedinec postrádá rodinné zázemí či blízkou sociální síť, na kterou by se mohl spolehnout.

Bezdomovectví v odborné literatuře je popisováno jako „*psychosociální kategorie, v níž je tento jev výsledkem psychosociálního selhání, tedy sociálního propadu a postupné rezignace, kde rozhodující není přítomnost či nepřítomnost bydlení, ale styl života. Autorka předkládá názor, že tímto jevem jsou nejvíce ohroženy dysfunkční osobnosti, které nemají dostatečné kompetence a jsou jim vlastní negativní návyky.*“¹ Jinde se o bezdomovectví hovoří jako o „*způsobu a stylu života bez přijatelného bydlení, člověka, který ztratil nebo nikdy neměl dostatečné schopnosti k tomu, aby zvládl požadavky a povinnosti, jež jsou na něj kladeny. Tím dochází ke společenskému neúspěchu.*“²

Typologie bezdomovectví

Nejčastějším členěním bezdomovectví v literatuře, podle kterého lze tento jev typizovat, je dle formy. Nejčastější rozdělení bezdomovectví v publikacích nalezneme ve třech formách, a to bezdomovectví zjevné, skryté a potenciální.

Zjevné bezdomovectví: Zjevní bezdomovci jsou osoby, u kterých je jasně zřejmé, že jsou bez domova, a současně oni sami svou situaci vnímají jako ohrožující. „*Většinou je poznáme na první pohled podle zanedbaného zevnějšku, zápachu, znečištěného oděvu, nepřiměřené obuvi a podle jejich počínání (sbírání nedopalků cigaret, přehrabování se v kontejnerech, žebrání atd.). Málokdy jsou bez zavazadel, protože u sebe mívají veškerý svůj majetek*“³

Mezi zjevné bezdomovce můžeme zařadit osoby žijící na veřejných místech, na ulicích, na nádražích, ale i osoby využívající bydlení v azylových domech a noclehárnách. Naprostá vět-

¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004

² PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008

³ PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008

šina zjevných bezdomovců vzbuzuje u ostatní populace stejnou reakci – bezradnost, odpor a lítost. Pro bezdomovce může být tato situace silně determinující na zbytek života a může končit nevratnou etapou sociální marginalizace.

Skryté bezdomovectví: Tato forma bezdomovectví se vyznačuje zejména tím, že osoby bez přístřeší nevyhledávají veřejné či charitativní služby, kde by mohly uspokojit své nezákladnější životní potřeby jako odpočinek, teplo, nocleh a jídlo. Počet těchto lidí tedy není možné evidovat a v konečné fázi může být velmi vysoký. „*Skrytí bezdomovci nemají žádnou možnost stálého bydlení, ale místo přežívání na ulici volí jinou strategii. Mají sice kde přespávat, ale po právní stránce jsou bezdomovci, protože nepřespávají v oficiálním bydlení a jejich způsob života je bezdomovectví podobný.*“⁴ Tyto osoby se nejčastěji na noc uchylují ke svým známým či příbuzným. „*Jedná se o osoby, které se snaží tajit svůj styl života a skrývají své problémy. Dbají o svůj vzhled, často mají dobře padnoucí čistý oděv. Skrytí bezdomovci těmi zjevnými opovrhují a distancují se od nich. I mezi bezdomovci totiž existuje jistá hierarchie.*“⁵

Potenciální bezdomovectví: Lidé označováni za potenciální bezdomovce zpravidla mají zaměstnání i střechu nad hlavou, ale jejich bydlení je nejisté. Mohou se ocitnout na ulici ze dne na den a je jen otázkou času, kdy se tak stane. „*Potenciální bezdomovectví se týká mladých lidí, kteří prošli ústavní výchovou, lidí propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody nebo z terapeutické komunity či z psychiatrické léčebny, a kteří nemají kam jít. Také sem řadíme osoby žijící v podnájmu, osoby rozvedené, nezaměstnané a ty, kteří pracují příležitostně a nelegálně, také lidé závislí na návykových látkách, patologičtí hráči.*“⁶

„*Situace potenciálních bezdomovců je nelehká, neboť jsou odkázáni sami na sebe a pomoc úřadů. Dále do této skupiny řadíme osoby žijící v těžkých životních situacích, rodinných nebo osobních problémech, a také ty osoby, které žijí v nejistých bytových podmínkách, domech určených k asanaci či k demolici, osoby žijící v podnájmech, v holobytech nebo bytech sociálních.*“⁷

Cíl mapování terénu a monitoringu osob bez přístřeší

OSK pravidelně, během roku mapuje terén a monitoruje osoby bez přístřeší na MČ Praha 5 ve spolupráci s TSP AS. Mapování lokalit MČ Praha 5, kde se dlouhodobě zdržují osoby bez přístřeší, probíhalo v období od 16. 10. 2018 do 9. 11. 2018. Cílem tohoto mapování bylo zjistit počet osob bez přístřeší dlouhodobě se zdržujících na MČ Praha 5 a také zajištění konkrétních dat o těchto osobách. Mapování lokalit a vyhledávání osob bez přístřeší zde přebývajících, realizovala SK ve spolupráci s TSP Lenkou Kašíkovou, DiS., která je klíčovou pracovnící AS pro oblast MČ Praha 5. Lokality mapování byly předem vytipovány, kdy se vycházelo ze znalosti terénu jak TSP, tak SK.

⁴ MAREK, J.; STRNAD, A.; HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012

⁵ PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008

⁶ PRŮDKOVÁ, T.; NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008

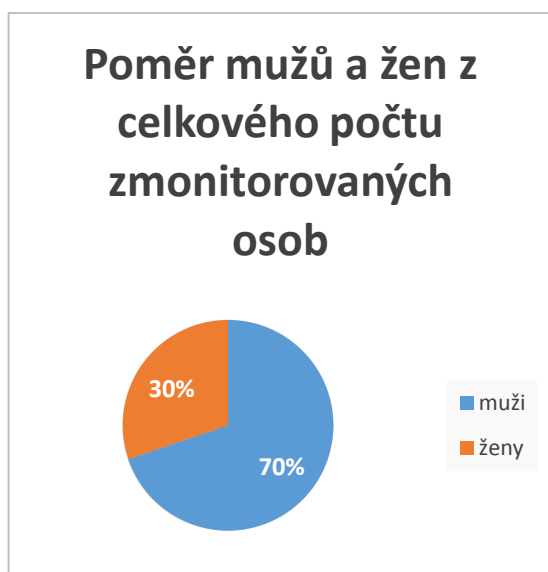
⁷ HRADEČTÍ, V. a I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, 1996

Způsob sběru dat

Součástí mapování bylo zjišťování dat od osob bez přístřeší. Tyto data si SK zaznamenávala anonymně. Konkrétní data, která SK zjišťovala, byla: pohlaví, věk, státní příslušnost, trvalé bydliště, způsob obživy, délka pobytu na ulici, závislost osoby na alkoholu či NNL a zda osoba spolupracuje s NNO. SK si v rámci rozhovoru s osobami bez přístřeší zaznamenávala získané informace do záznamového archu. Tyto data ovšem byla ochotna poskytnout jen část osob dlouhodobě se zdržujících na MČ Praha 5. Většina osob data odmítla poskytnout. Z celkového počtu 96 osob, které SK zastihla a zaznamenala, jako dlouhodobě se zdržujících na MČ Praha 5, poskytlo data pouze 35 osob. Pro srovnání v roce 2013 SK zaznamenala na MČ Praha 5 84 osob bez přístřeší, které se zde dlouhodobě zdržují a na přelomu let 2016/2017 byl počet těchto osob celkem 64.

Vyhodnocení získaných dat

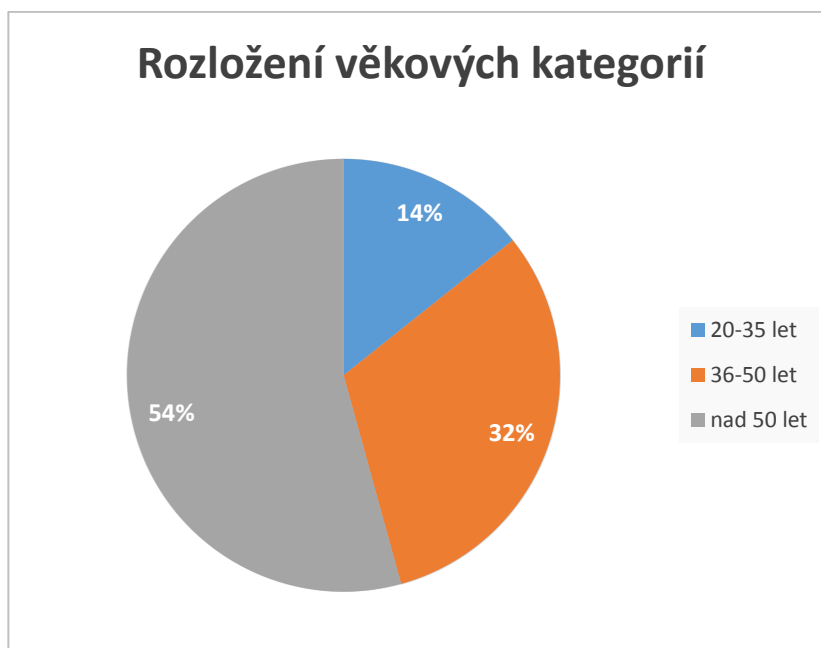
Níže jsou znázorněny grafy s rozdělením osob bez přístřeší dlouhodobě se zdržujících na MČ Praha 5 podle pohlaví. První graf znázorňuje procentuální zastoupení obou pohlaví u celkového počtu zmonitorovaných osob. Druhý graf znázorňuje poměr zastoupení pohlaví ve vzorku osob, které byly ochotny anonymně poskytnout o své osobě konkrétní data.

Celkový počet osob bez přístřeší, které se dlouhodobě zdržují na MČ Praha 5, a podařilo se je zmapovat, je 96. Z toho bylo 67 mužů a 29 žen. Pouze 35 osob poskytlo o své osobě anonymní data, která jsou zpracována níže v grafech. Mezi těmito osobami bylo 22 mužů a 13 žen. Jelikož je vzorek osob, které poskytly SK konkrétní informace značně nižší než v minulých letech mapování, nesrovnáváme níže v grafech získané informace s informacemi z let minulých.

V rámci monitoringu bylo zjištěno, že největší zastoupení osob bez přístřeší je u osob nad 50 let. Již z předešlého mapování, z přelomu let 2016/2017 je zřejmé, že populace osob bez přístřeší stárne. Tyto osoby bývají již v důchodovém věku nebo v důsledku života na ulici mají přiznán ID, avšak často nemají nárok na výplatu důchodu. Jsou tedy odkázány pouze na DHN.

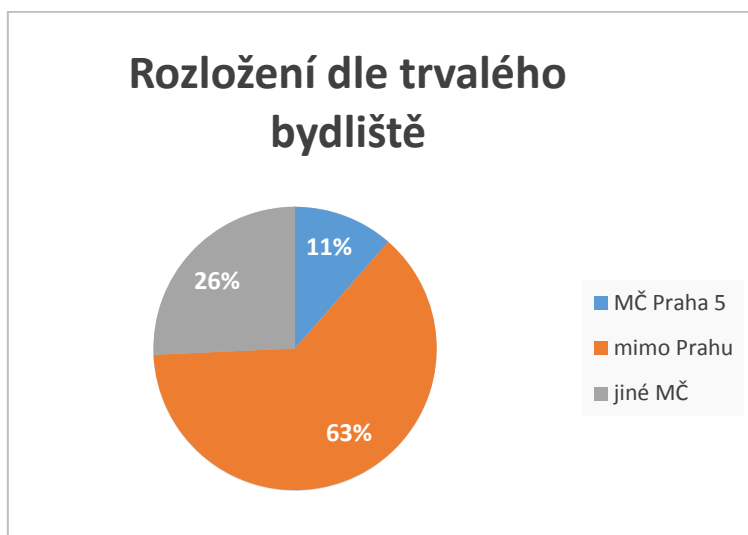
Věková kategorie:	20 – 35 let	36 – 50 let	Nad 50 let
muži	2	6	14
ženy	3	5	5
celkem	5	11	19

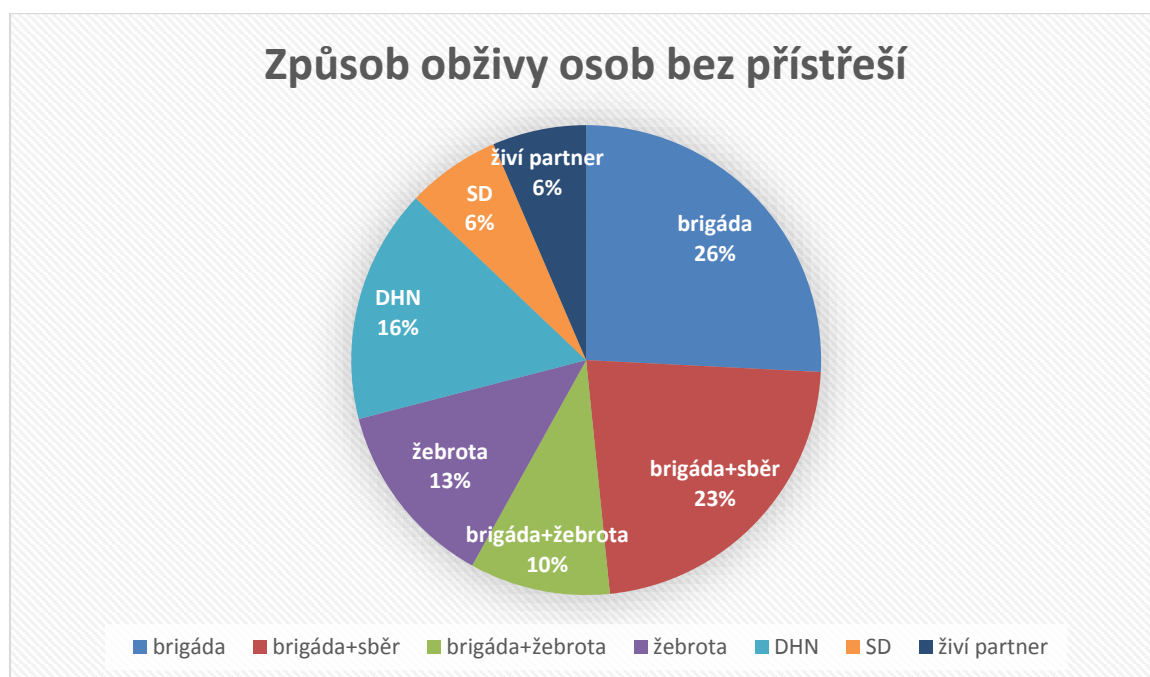
Většina osob, která byla ochotna o své osobě anonymně sdělit konkrétní data, byla české národnosti. CSP bylo 11 z celkového počtu 35 osob. Největší zastoupení CSP pocházelo ze SR. Níže je zobrazen graf s poměrem osob dle státní příslušnosti.

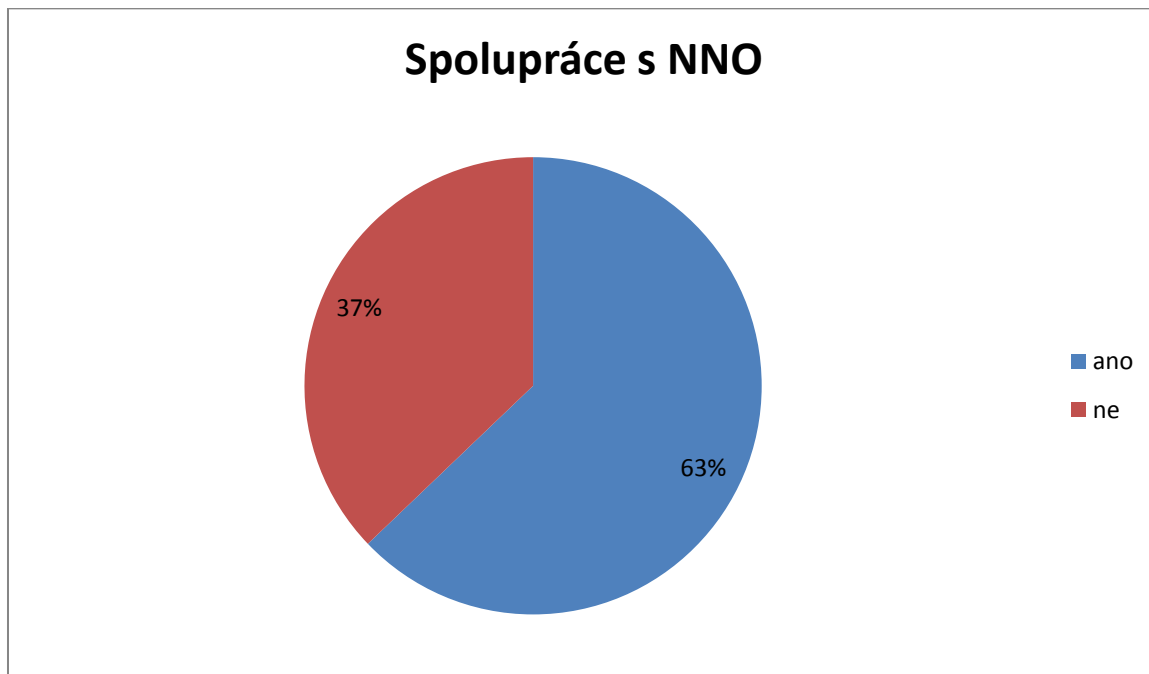
Dalším údajem, který SK od osob zjišťovala, bylo trvalé bydliště osob. Nejvíce osob mělo trvalé bydliště mimo hl. m. Prahu, a to celých 22 osob. Trvalé bydliště na MČ Praha 5 mělo 5 osob. Zbývajících 9 osob uvedlo trvalé bydliště na jiné MČ. Čtyři osoby uvedly MČ Prahu 10, dvě osoby uvedly MČ Prahu 4 a poslední tři osoby uvedli MČ Prahu 3, Prahu 6 a Prahu 7. Graf uvedený níže zobrazuje rozložení osob dle trvalého bydliště.

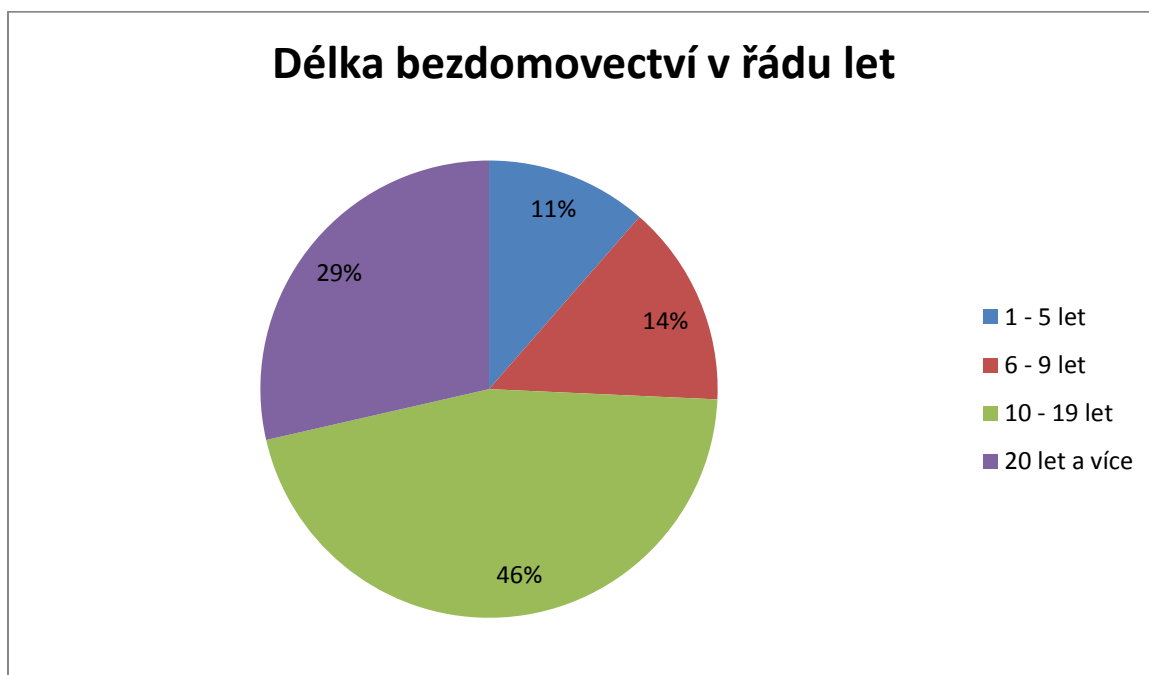
SK dále zjišťovala způsob obživy osob. Většina uvedla, že se živí příležitostnými brigádami. Z celkového počtu 35 osob pracuje brigádně 18 osob, z toho 8 osob uvedlo, že jejich příjem je pouze z těchto brigád. Další 7 osob uvedlo, že jejich příjem je z části z brigád a částečně ze sběru surovin. Další tři osoby, které pracují brigádně, si zároveň přivydělávají žebrotou. Samostatnou žebrotou se živí 4 osoby. DHN jsou jediným příjmem pěti osob. Dvě osoby uvedly, že žijí z SD a další dvě uvedly, že je živí jejich partner. Níže je uveden graf zachycující způsob obživy osob, které poskytly data.

Většina osob bez přístřeší spolupracuje alespoň s jednou NNO, konkrétně 22 osob uvedlo spolupráci s NNO. Mezi NNO, které osoby bez přístřeší jmenovaly, byly AS, Naděje, Sananim, Drop-in a Jako doma. Zbýlých 13 osob uvedlo, že s žádnou NNO nespolupracují. Graf uveden níže zobrazuje poměr osob, které využívají sociální služby NNO a osob, které tyto služby nevyužívají.

Valná většina osob bez přístřeší, která byla ochotna sdílet data, žije na ulici déle než 10 let. Konkrétně 10 osob uvedlo, že se na ulici zdržují přes 20 let a dalších 16 osob uvedlo, že žijí na ulici v rozpětí 10 -19 let. Dalších 5 osob uvedlo, že jsou na ulici v rozpětí 6 – 9 let a pouze 4 osoby žijí na ulici 5 a méně let. V grafu níže jsou uvedeny data v procentech.

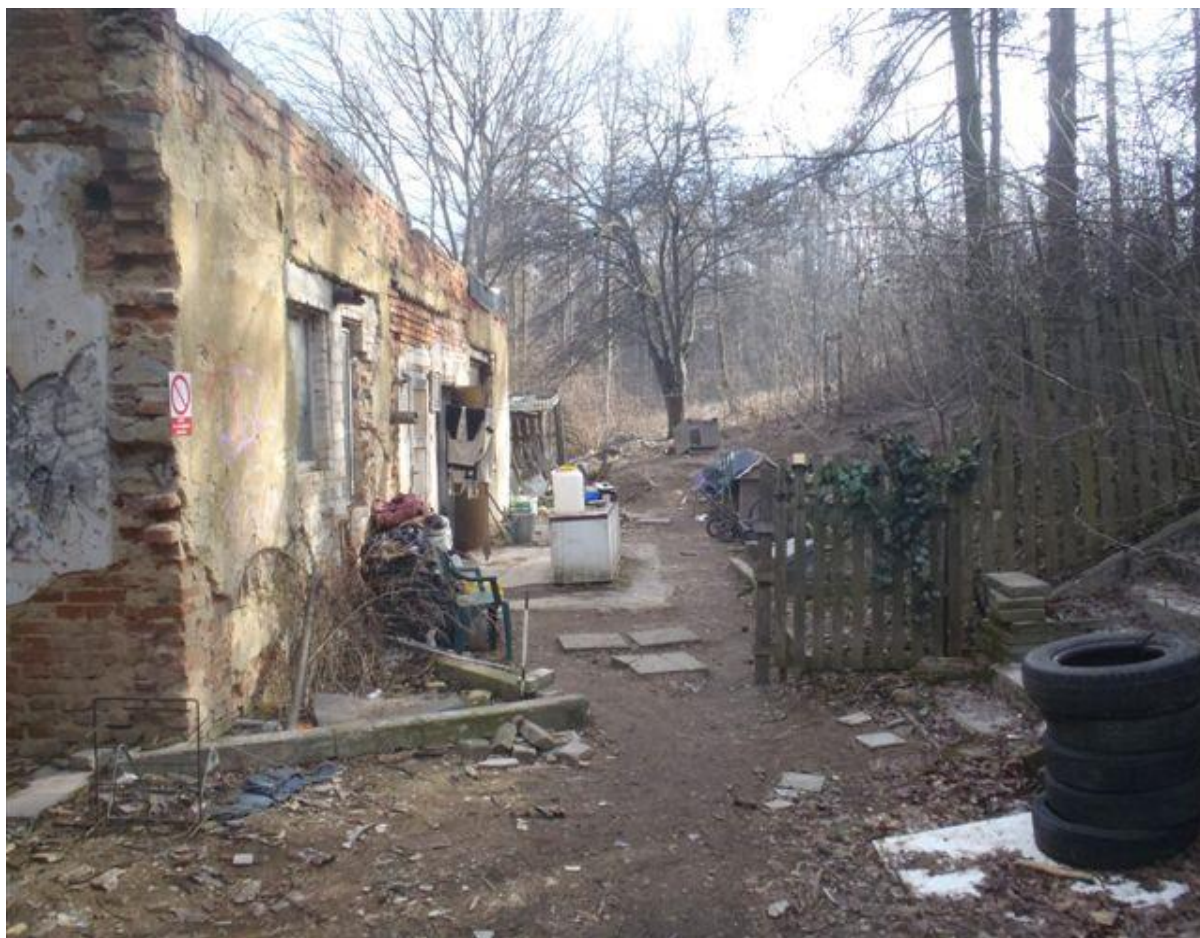
Poslední informací, kterou SK zjišťovala, byla přítomnost závislosti na alkoholu/NNL u osob bez přístřeší. Většina osob užívá alkohol/NNL denně a velká část těchto osob je závislá či se u nich projevují problémy v důsledku užívání návykových látek. Z celkového počtu 35 osob, které byly ochotny poskytnout informace, celých 23 osob užívá denně alkohol/NNL. Naprostá většina ze závislých osob je závislá na alkoholu. Pouze dvě osoby z celkového počtu závislých osob uvedly závislost na NNL. Níže je uveden graf zobrazující poměr závislých osob a osob, které se zatím závislosti vyhnuly.

Závěr

Mapováním terénu a monitoringem osob bez přístřeší, které se dlouhodobě zdržují na MČ Praha 5, bylo zjištěno, že se na MČ Praha 5 dlouhodobě zdržuje 96 osob bez přístřeší. Toto číslo vychází z mapování a monitoringu z období 16. 10. 2018 – 9. 11. 2018. Je tedy důležité podotknout, že toto číslo je velmi pohyblivé a to jak směrem nahoru, tak dolů. Na tento pohyb má vliv zejména migrace osob bez přístřeší v rámci hl. m. Prahy a také roční období. V letním období se venku zdržuje větší počet osob nežli je tomu v zimních měsících, kdy se tyto osoby často přechodně uchylují na ubytovny či azylové domy. Součástí mapování byla nabídka spolupráce s OSK. Osobám bez přístřeší, se kterými SK během mapování přišla do kontaktu, byly nabídnuty sociální služby a to zejména soc. poradenství v oblasti DHN či vyřizování osobních dokladů. Monitoring pobytu osob bez přístřeší na území MČ Praha 5 probíhá průběžně, a to nejen ze strany OSO, ale také NNO. Tuto činnost zajišťují zejména organizace AS a Naděje, se kterými OSK často spolupracuje.

Přílohy – ilustrační fotografie z navštívených lokalit

Vidoule

Pod Barrandovským mostem

Popelka (Šalamounky)

Vidoule

Pod Barrandovským mostem

U konečné Sídliště Barrandov

Vidoule

Vidoule